

het hopeloze gevecht met de engelen

De Standaard, 13 mrt 08, Geert Sels

In alweer een marathon maakt Ivo Van Hove van 'Angels in America' een pakkende productie vol emoties en sferen. Op een leeg podium heeft Toneelgroep Amsterdam geen andere keuze dan zich voluit in het betere acteren te storten.

Muziek van David Bowie illustreert tijdsgeest

Het eerste deel van Angels in America suist als een komeet voorbij. Via korte scènes die telkens twee personages samenbrengen, is het publiek in geen tijd ingeplugd in het Amerika van weleer. Zoals Tom Wolfe, Douglas Coupland en Jonathan Franzen een tijdsgeest wisten te capteren, zo deed Tony Kushner (51) dat voor de New Yorkse homogemeenschap van de jaren 1980. Overgeleverd aan Ronald Reagan, aids en een dubbele moraal. Kushner vliegt het ene appartement uit en het volgende kantoor in. Hij focust op de intiemste ontboezemingen van privérelaties, op fatale medische diagnoses en politieke manipulaties achter de schermen. Met sprekend gemak wipt hij van de joodse gemeenschap naar de mormonen, hij koppelt linkse intellectuelen aan harde republikeinen.

De snelheid waarmee de scènes afwisselen en de diversiteit van de locaties maken het amper te geloven dat Angels in America in 1991 eerst een theaterstuk was. Het is op en top geschreven als een scenario. Zo ensceneerde Guy Cassiers het in 1995 ook bij het Ro Theater, met knipogen naar een soapserie en een cliffhanger bij elk onderdeel. Een open podium hielp om snelle overgangen te maken.

Van dezelfde vormoptiek gaat Toneelgroep Amsterdam uit. Het speelvlak is leeg, op enkele schermen aan de achterwand en een hemel vol ophangstangen na. Daartussen speelt zich een bombardement van licht af, van hard neon op vloerniveau tot zenitlicht en stroken zijlicht. Een druk op de knop en de sfeer slaat om. Eén klein muziekmeubeltje staat op het toneel. Uit de platendraaiers komt onverminderd muziek van David Bowie. Soms onderdrukt en vervormd, andere keren loeihard. De catalogus bevat zowel zijn ambience-experimenten, rauwe kreten uit de Ziggy Stardust-periode en het latere, gladde werk. Bowie als tijdsdocument. New York draagt zijn aidsdoden ten grave en kruipt dan weer in de disco: 'put on your red shoes and dance the blues'.

In deze kale, overweldigende leegte zijn de personages afgesneden van alle hulpstukken. Ze vallen terug op zichzelf en hun nietigheid. Ook voor een acteur heeft dat consequenties. Toneelgroep Amsterdam heeft geen andere keuze dan zich vol overgave op het acteespel te gooien. Hans Kesting (47) en Marieke Heebink (44) zijn de ouderdomsdekens die een stel dertigers meetronen. Stak die jongere garde soms bleekjes af bij de geroutineerden, dan halen ze nu eendrachtig een hoog niveau.

Het eerste deel schudt de kaarten. Zwakte en kwetsbaarheid zijn fataal in deze prestatiegerichte maatschappij. Louis, vertolkt door een Fedja van Huêt barstensvol verdriet, kan het niet aan dat zijn homovriend Prior ten dode opgeschreven is en vlucht. Hetzelfde voor Joe. Die is het geleuter van zijn valiumslonsje Harper beu en hoort zijn latente homoseksualiteit almaar luider op de deur kloppen. Ook hij vlucht. Roy Cohn moet vooral met zichzelf afrekenen. Deze gewetenloze machtjager is de verpersoonlijking van de dubbele moraal. Hij is jood én antisemiet. Hij is een homohater die jongens neukt. In zijn overmoed denkt hij de dood te kunnen omkopen. Hans Kesting laat hem de grote boog maken van cynische sneren tot afgetakelde onmacht.

Het tweede deel is trager. De relaties spelen zich niet uitsluitend af in het ondermaanse, maar ook in het hemelse. Visioenen en kwelgeesten duiken almaar vaker op als engelen. Realiteit en onwerkelijkheid vallen niet langer uit elkaar te houden. Zeker niet als de engel Prior komt oproepen voor de laatste strijd. Prior, zeer gevoelig gespeeld door Eelco Smits, gaat een wilde rondedans aan met de dood en probeert hem van zich af te houden.

De regisseur Ivo Van Hove laat zijn voorstelling uitdoven in zwijgen. Er zijn beelden te zien van geploeter op een duinrug. En dan de zee. Groot. Stil. Angels in America deint op emoties als verdriet, verwarring, schamper cynisme, schuld, tederheid, opstandigheid en humor. In deze gevatte enscenering groeit het uit tot meer dan een epos van een tijdsgewricht.